

СТАН ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ У ПРОФІЛЬНИХ ВНЗ

Психолого-педагогічна підготовка майбутніх юристів у вищих навчальних закладах (університетах) як складова навчального процесу включена як до блоку гуманітарних та інших базових, фундаментальних дисциплін гуманітарного блоку підготовки, так і до блоку дисциплін професійної та практичної підготовки. До першого блоку входить дисципліна "Основи педагогіки та психології", назва якої може дещо варіюватися в різних ВНЗ, до другого блоку входять психолого-педагогічні дисципліни, які у практиці різних університетів відрізняються як за змістом, обсягом, методикою викладання, так і за "статусом" у навчальному плані – обов'язкові чи вибіркові. Належність психолого-педагогічних дисциплін до того чи іншого блоку визначає їх призначення і завдання, що й зумовлює напрям педагогічної діяльності викладачів та окреслює коло наукових інтересів дослідників можливостей цих дисциплін у формуванні знань, умінь, навичок, професійно-значущих якостей майбутніх юристів.

Аналіз наукових досліджень свідчить, що лише незначна кількість дослідників визначають об'єктом чи предметом дослідження власне психолого-педагогічну підготовку майбутніх юристів. Здебільшого дослідники розглядають ті професійні характеристики, сприяти яким можуть психологічні чи педагогічні дисципліни, тобто розглядають педагогічну чи психологічну складову навчального процесу у вищій школі як один із засобів формування тих чи інших новоутворень: психологічної чи педагогічної культури майбутнього юриста, його здатності до самоосвіти, самовиховання, становлення і розвитку професійної самосвідомості, професійної Я-концепції, організаційно-управлінських умінь тощо.

Майже всі ці дослідження охоплюють проблеми психологічної підготовки майбутніх правоохоронців, працівників системи ОВС. Це дослідження О.В. Іванова (соціально-психологічна адаптація курсантів у вищому закладі освіти МВС), А.П. Москаленко (психологічне забезпечення професійного відбору до ВНЗ системи МВС), Н.П. Сергієнко (психолого-правові засади формування особистості майбутніх працівників ОВС) та багатьох інших, в яких структуризація психологічних дисциплін, їх зміст, методика викладання у відомчих профільних університетах не виступають фактором, якому надається визначальне значення.

Дана проблема досліджується й у галузі теорії та методики професійної освіти. Про це свідчать праці авторів, присвячені формуванню педагогічної культури студентів юридичного фаху – В. І. Зеленого; комунікативної культури – В. П. Барковського, О.В. Белосевич; комунікативних умінь – М.М. Ісаєнка, І.А.Беленько, О.Ю. Беркович; професійно важливих якостей – Т.І. Анісімової, Н.П. Кім, Н.В. Крижановської, Н.С. Малюткіної, А.Л. Теймуразян, М.В. Тухватуліна, М.І. Черепанової та ін. Найбільший інтерес у цьому плані для нас становить дослідження С.М. Пелипчук, в якому вдосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін визначається як умова результативності формування суб'єктності майбутніх правознавців, у зв'язку з чим аналізується стан психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів широкого профілю на прикладі Буковинського університету [1]. Таким чином аналіз стану психолого-педагогічної підготовки в профільних вищих навчальних закладах ще не знайшов свого відображення в наукових дослідженнях, що і складає *мету нашого дослідження*.

Видається доцільним розпочати аналіз психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів із дослідження її стану у відомчих вищих навчальних закладах, наприклад у закладах Міністерства внутрішніх справ України. Такі заклади мають свою специфіку, зумовлену особливостями юридичної діяльності в екстремальних умовах, якою є правоохоронна діяльність. Психолого-педагогічний супровід добору і навчання в таких закладах забезпечується на основі "Положення про психолого-педагогічне супроводження навчального процесу у вищих навчальних закладах МВС України". Набір курсантів у такі вищі здійснюється за участю психологів, тобто ще до початку навчання визначається здатність абітурієнта навчатися і працювати за фахом у системі правоохоронних органів. Саме з цього розпочинається психолого-педагогічна підготовка у Київському національному університеті внутрішніх справ.

Наступний етап – базова дисципліна "Вступ до спеціальності" – короткий курс, що складається з кількох лекцій, що відображає психологічні та педагогічні вимоги до професії. Мета цього курсу – ознайомити в загальних рисах із особливостями професії, вимогами до неї, у ньому не передбачається докладне вивчення основних категорій психології та педагогіки. Надалі вивчається дисципліна "Юридична психологія" і у магістратурі викладається дисципліна "Педагогіка вищої школи".

Оскільки основний акцент у підготовці здійснено на "Юридичній психології", розглянемо її докладніше. Програми вивчення цієї дисципліни мають незначні відмінності для різних спеціалізацій і форм навчання, які відображають професійну спрямованість спеціалізації, що впливає на її зміст і кількість навчального часу, відведеного на дисципліну. Слід зазначити, що "Юридична психологія" в цьому ВНЗ, як і у деяких непрофільних, відноситься до блоку дисциплін "Професійна підготовка". "Юридична психологія" розглядається авторами програми як науково-практична дисципліна, яка досліджує психологічні закономірності системи "людина-суспільство-право", розробляє рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності цієї системи [2]. Мета дисципліни – удосконалити діяльність правознавця, допомогти йому будувати та регулювати взаємовідносини з людьми, поглиблено розуміти мотиви їх вчинків і поведінки, пізнавати об'єктивну дійсність, правильно оцінювати її та використовувати результати в практичній діяльності.

Аналіз змісту "Юридичної психології" свідчить про те, що основні психологічні категорії: "психологічне явище", "процеси", "стани", "властивості". "особистість", "діяльність" розглядаються безпосередньо при вивченні прикладних аспектів, тобто їх закономірності, системний характер, взаємодетермінованість, особливості прояву відображаються у конкретній галузі діяльності – правоохоронній. Так, скажімо, поняття "особистість" розглядається не з позицій тих чи інших підходів у персонології, а стосовно психології особистості правопорушника, "діяльність" як поняття розглядається в контексті саме діяльності працівника ОВС в екстремальних умовах. Тобто курс носить яскраво виражений прикладний характер і побудований на засадах контекстного навчання. Оскільки професійне поле діяльності майбутнього фахівця

цілком конкретно окреслене, потреба у полірольовій професійній зорієнтованості психолого-педагогічної підготовки не виступає як нагальна.

Курс для курсантів юридичного факультету досить невеликий за обсягом – 52 години, з них – 36 аудиторних занять (8 лекцій, 8 семінарських і 2 практичних заняття) і 16 годин відведено на самостійну роботу студентів. Формою підсумкового контролю вивчення дисципліни виступає залік, що проводиться в письмовій формі, а також передбачає обговорення з курсантом його результатів. Увагу привертає докладна розробленість навчально-методичного комплексу матеріалів, на основі яких проводяться семінарські та практичні заняття. Вони містять ситуаційні задачі, кейси, в яких відображені матеріали конкретних справ, у навчанні майбутніх правоохоронців використовуються навчальні фільми. Окрім того, у процесі психологічної підготовки проводяться психологічні тренінги, під час яких навчувані набувають навичок спілкування та психічної саморегуляції. Аналогічні підходи до реалізації психолого-педагогічної підготовки здійснюються у Київському інституті внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України. Курс "Юридичної психології" тут триваліший – 108 годин на аудиторну роботу і 36 – на самостійну.

Психолого-педагогічна підготовка здійснюється дещо на іншій основі в Національній академії прокуратури України при Генеральній прокуратурі України. Цей вищий навчальний заклад займає особливе місце у структурі неперервної освіти правознавців, оскільки готує слухачів, які вже мають вищу юридичну освіту і мають досвід роботи у відповідних галузях юридичної діяльності. Основна увага, наприклад, в Інституті підготовки кадрів Національної академії прокуратури України приділяється психологічним аспектам прокурорської діяльності. Їх докладно розкриває курс "Психологія прокурорської діяльності", який читається на кафедрі гуманітарних дисциплін [3]. Курс є продовженням іншого курсу, що йому передує – "Професійна етика прокурорської діяльності", де розглядаються суміжні поняття: свідомість, спілкування, виховання, самовиховання, поведінка з позицій моральної культури працівника прокуратури [4].

Мета дисципліни – озброєння студентів та слухачів системою загальнотеоретичних та практично-зорієнтованих знань, умінь і навичок психологічного опосередкування прокурорсько-слідчої діяльності, і зокрема основних конституційних напрямів діяльності органів прокуратури України [3, - с. 4]. Як бачимо, автори програми наголошують на таких особливостях курсу як системність і практична зорієнтованість, що надалі послідовно відображається в завданнях курсу. Кожне пізнавальне завдання реалізується і на практичному рівні, набуває ознак поведінкового компонента професійної компетентності. Рівні знань, навичок і вмінь конкретизовані, зопераціоновані й подані у вигляді завдань, які можуть бути виконані студентами, а їх рівень досяжності може бути перевірений викладачем у процесі контрольно-оцінювальної діяльності.

За структурою навчальна дисципліна складається з 11 тем. За змістом вона представлена лекційними, груповими (семінарськими, практичними), індивідуальними та самостійними заняттями і завершується підсумковим складанням заліку. Обсяг курсу – 54 години, з них 18 лекцій, 10 – семінарів, 8 – практичних, 18 – самостійна робота.

Аналіз змісту курсу свідчить про врахування особливостей прокурорсько-слідчої діяльності юристів, яка потребує набагато досконалішої емоційно-вольової саморегуляції особистості порівняно із представниками інших юридичних професій, наприклад юрисконсультом, нотаріусом тощо, тому емоційно-вольовій сфері приділено велику увагу через екстремальність, притаманну професії. Це відображається у змісті лекційних, семінарських і практичних занять. Останні дають можливість набуття студентами як діагностичних, так і поведінково-діяльнісних умінь у процесі рольової гри. Комунікативні навички і вміння відпрацьовуються слухачами також на матеріалі професійної діяльності – конфліктної ситуації на імітованому судовому засіданні, у процесі якої перед прокурором стоїть завдання підтримання державного обвинувача. Ігрові методи використовуються і задля опанування психологічними особливостями слідчої діяльності, а також при вивченні теми "Психологічні засади конфлікту в діяльності прокурорських працівників". Самостійна робота до занять охоплює ті прикладні аспекти лекційного матеріалу, які власне і сприяють полегшенню входження студентів у запропоновані обставини ігрової ситуації, пропонованої на практичних заняттях, або ж деталізують прикладні аспекти змісту лекцій, які обговорюються на семінарських заняттях.

У плані психолого-педагогічної підготовки майбутніх прокурорських працівників на увагу заслуговує й дисципліна "Еристика", яка викладається на кафедрі гуманітарних дисциплін Інституту підготовки кадрів Академії прокуратури України [5]. Курс має на меті формування комунікативної культури студентів на основі опанування ними мистецтвом суперечки. Це професійно значуще для прокурорсько-слідчих працівників уміння передбачає знання і здатність застосування психологічних прийомів під час судових дебатів.

За структурою навчальна дисципліна складається з 8 тем. За змістом вона представлена лекційними, груповими (семінарськими) та самостійними заняттями і завершується підсумковим складанням заліку. Обсяг курсу – 50 годин, з них 18 лекцій, 16 – семінарів, 8 – практичних, 16 – самостійна робота.

Зміст курсу охоплює такі питання: еристика як мистецтво суперечки; види суперечок та їх характеристика; аргументація і критика. Вони розкривають в основному історичні, теоретико-методичні аспекти суперечки. Належна увага приділяється і логічним, семіотичним правилам і прийомам в аргументації та критиці, характерним помилкам, що виявляються в процесі переконування під час судових дебатів, що надає можливість надалі перейти до суто психологічних засобів впливу на учасників судового процесу. Серед них у програмі значне місце призначається прийомам маніпулювання в суперечках, їх класифікації, коректним та некоректним прийомам маніпулювання, вербальним прийомам, невербальним, які надалі мають структуруватися у тактиці судових дебатів.

Інтерес становить і розгляд можливостей нейро-лінгвістичного програмування у веденні судових дебатів. Коректним уявляється обмеження в даному випадку прийомами встановлення контакту з учасниками комунікативного процесу на основі врахування типології людей за особливостями сприйняття світу та репрезентативними системами: візуалів, аудіалів, кінестетиків, оскільки техніки рефреймінгу – змін смислу події або ситуації шляхом трансформації контексту (рамки), в яку їх уводять, а також прийоми дисоціації та інші способи змін дискурсу комуніканта, що потребують окремої ґрунтовної підготовки. Увагу привертає яскраво виражена проблемність і професійна зорієнтованість курсу [5].

Розглянемо тепер стан психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів у профільних вищих та навчальних закладах – юридичних академіях та в Київському університеті права НАН України.

Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого справедливо вважається одним із провідних вищих навчальних закладів, який готує правознавців для різних сфер права, різних галузей і має кілька факультетів:

господарсько-правовий, підготовки кадрів для слідчих підрозділів МВС України, підготовки кадрів для юстиції, підготовки фахівців для кримінально-виконавчої системи України, підготовки кадрів для пенсійного фонду України, військово-юридичний факультет та інші.

"Основи педагогіки та психології" в академії не викладаються, хоча до 2009/2010 навчального року цей курс був запровадженом з 1993р. Міністерством освіти і науки України як обов'язковий, нормативний для всіх вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. Кафедра криміналістики викладає дисципліну "Психологія (загальна та юридична)" [6] усім спеціальностям у обсязі 24 години лекцій і 42 години - самостійної роботи, а також навчальну дисципліну "Психологія судової діяльності" [7] на факультеті професійних суддів у обсязі 42 години лекцій, самостійна робота – 16 годин, 2 – консультації, контроль - іспит в усній формі. Як бачимо, семінарські і практичні заняття навчальним планом не передбачені. Отже, практичний компонент підготовки за всіма дисциплінами, які пов'язані із психологією спілкування та юридичною психологією може бути реалізований лише в процесі стажування і практики, хоча вимогами до практики це не передбачається. Болонська система навчання в Національній юридичній академії імені Ярослава Мудрого лише почала запроваджуватися на рівні окремих дисциплін, а саме в аспекті оцінювання навчальних досягнень студентів у системі ECTS. Усі дисципліни навчального плану є обов'язковим для вивчення студентами.

В Одеській національній юридичній академії протягом багатьох років викладалася ціла низка психолого-педагогічних дисциплін: "Пропедевтика", "Кримінальна психологія", "Вища освіта і Болонський процес", "Юридична психологія", "Правова педагогіка", "Соціально-психологічні проблеми права", "Педагогіка вищої школи", на різних спеціалізаціях і в різному обсязі навчальних годин. Ці навчальні предмети викладалися викладачами кафедри юридичної педагогіки та психології, починаючи із 1998 року – часу заснування кафедри. У зв'язку із вилученням з навчальних планів 2008/2009 років педагогічних дисциплін психолого-педагогічна підготовка з цього часу сконцентрувалася лише в одній дисципліні – "Юридична психологія" [8] для факультетів адвокатури, соціально-правового, міжнародних правових відносин та юридичної журналістики, а кафедру було відповідно перейменовано на кафедру юридичної психології та журналістики.

Курс "Юридичної психології" – невеликий за обсягом: 16 годин лекцій і 14 практичних/семінарських, решта 60 годин – самостійна робота, усього – 1,5 кредиту. Дисципліна читається у 3 семестрі, тобто на початку 2 курсу, студентам, які вивчали на першому курсі предмети загальноосвітнього циклу, історію держави і права, теорію держави і права, юридичну деонтологію і не вивчили ще дисциплін спеціалізації, які мають передувати вивченню юридичної психології. Це породжує проблему з викладом загальних понять науки і недостатністю часу на практичне засвоєння дисципліни.

В умовах великої за змістом програми і відповідно бази знань виникає суперечність: що саме акцентувати на семінарських заняттях – урівноваженість теоретичної і практичної складової за рахунок обмеження знань і вмінь чи більшість часу на семінарських заняттях присвятити перевірці засвоєних знань, тобто відтворенню основних категорій, розглянутих на лекціях і опанованих студентами в процесі самостійної роботи, що забезпечує формування насамперед когнітивного компоненту психологічної підготовки? Викладачі, за їх свідченням, обирають останній варіант, оскільки саме він дає можливість на "знанневому" рівні забезпечити як виконання програми, так і об'єктивізацію контролю (переважно у письмовій формі). Таким чином вирішується дана суперечність. Водночас існує нагальна потреба у здійсненні практичної підготовки, зокрема проведенні тренінгів для студентів ОНЮА, задіяних у роботі "Юридичної клініки" – сучасній прогресивній і ефективній формі практичного навчання, запровадженій у багатьох вищих навчальних закладах, що готують юристів.

Досвід такого практичного навчання в ОНЮА вартий наслідування, тому що діяльність "Юридичної клініки" у академії відбувається на високому організаційно-методичному рівні. У нових приміщеннях, що мають сучасне офісне обладнання, що дає можливість проводити не лише усні консультації, але й складати за запитом громадян проекти окремих процесуальних документів, можуть одночасно проходити практику до 25 студентів та бути прийнятими до 15 відвідувачів. Вражає обсяг роботи - у середньому за рік в юридичній клініці академії надається 4-5 тисяч консультацій.

Навчання в "Юридичній клініці" ОНЮА здійснюється викладачами з великим досвідом юридичної практики, проте як вони у своїй навчальній роботі, так і самі студенти-консультанти потребують допомоги психологів, спрямованої на прискорене опанування навичками консультування, професійно-юридичного спілкування та уміннями застосування різних засобів і прийомів психологічного впливу на відвідувачів клініки, уміння діяти з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей клієнтів.

Інтерес для нас становить стан психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів у такому профільному вищому навчальному закладі, як Київський університет права НАН України. Психолого-педагогічна підготовка тут представлена знову ж таки лише курсом "Юридична психологія", яка викладається студентам 4 курсу спеціалізації "Правове забезпечення підприємницької діяльності", "Суд, прокуратура, адвокатура", "Цивільне та трудове право" в обсязі 50 годин, з яких – по 18 годин на лекції і семінарські і 14 годин – на самостійну роботу студентів. Ця дисципліна читається викладачами кафедри кримінального права. Програма поділена на загальну і особливу частини, в останній розглядаються проблеми судової психології. Вічна дилема короткого курсу: всеохопна системність найзагальніших понять чи фрагментарність найактуальніших аспектів, яким бракує системності, у даному прикладі вирішена на користь останнього варіанту. У програмі висвітлені саме ті аспекти юридичної психології, які можуть забезпечити оволодіння студентами конкретними практичними уміннями: комунікативними, діагностичними, дослідницькими, саморегуляції емоційних станів [9].

Тенденції скорочення обсягу годин на психолого-педагогічні дисципліни, обмеження їх опанування студентами в основному пізнавальним рівнем, рівнем знань, а не вмінь застосування цих знань на практиці в деяких юридичних профільних вищих навчальних закладах, що впливає зі здійсненого нами аналізу, неминує породжує сумніви щодо значущості психолого-педагогічної підготовки як складової професійної освіти майбутніх юристів. Тож наведемо насамкінець деякі статистичні дані, які розвіюють ці сумніви.

Опитування, проведені нами серед юристів-практиків, свідчать, що вони гостро потребують психолого-педагогічних знань. За допомогою анкетного методу, стандартизованих бесід, інтерв'ю вивчалися питання, відповіді на які представлені нижче у відповідних кількісних показниках отримано інформацію від 278 респондентів.

Як з'ясувалося, більшість опитаних (63,4%) у своїй професійній діяльності відчують дефіцит психологічних знань. Близько третини юристів (32,9%) вказують на брак педагогічних знань.

За оцінкою респондентів (78,0%), найбільш активно в практичній діяльності юриста використовуються психологічні знання. Близько половини респондентів (47,5%) зазначили педагогічні знання.

На запитання про те, чи педагогічні знання є важливими для професії юриста, ствердно відповідь дали 42,6% опитаних. "Радше так, ніж ні" – 39,0%. Відповідь "радше ні, ніж так" отримана від 10,9% респондентів. 7,5% вважають, що педагогічні знання не є важливими для їх професійної діяльності.

Значущість педагогічних знань у діяльності різних спеціалістів у галузі юриспруденції респонденти оцінили таким чином: слідчий – 41,4%; прокурор – 19,5%; суддя – 19,5%; адвокат – 14,6%; юрисконсульт – 4,8%; нотаріус – 1,2%.

На запитання, про необхідність надання студентам – майбутнім юристам – педагогічних знань ствердно відповіли 45,3% респондентів; "радше так, ніж ні" – 35,3%; "радше ні, ніж так" – 10,9%; 8,5% опитаних вважають, що майбутні юристи не потребують отримання педагогічних знань.

Як свідчать сукупні результати, переважна більшість опитаних юристів (81,6%) усвідомлюють важливість педагогічних знань для своєї професійної діяльності. Особливо респонденти підкреслюють значущість психолого-педагогічних знань для тих, хто покликаний виконувати не лише суто юридичні функції, але й грамотно і цілеспрямовано взаємодіяти з людьми з метою захисту їхніх інтересів, розвитку потребно-мотиваційної і поведінкової сфер, подальшої перебудови ціннісних орієнтацій.

Порівняно високий рівень таких потреб свідчить про те, що у вищому навчальному закладі майбутні спеціалісти не отримують тієї педагогічної підготовки, яка необхідна їм у практичній діяльності.

Проаналізувавши стан психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів, яких готують різні вищі навчальні заклади, можна зробити такі висновки.

1. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх юристів має практико-зорієнтований характер у тих профільних вищих навчальних закладах, в яких цей напрям професійної підготовки забезпечується не лише циклом психолого-педагогічних дисциплін, але й позааудиторними, факультативними формами роботи, реалізується у процесі тренінгів, що забезпечує практично-зорієнтований компонент такої підготовки.

2. Практична зорієнтованість психолого-педагогічних дисциплін, як свідчить аналіз стану психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів у профільних вищих навчальних закладах не залежить від конкретизації фахової спеціалізації майбутніх правознавців, а також слухачів юридичних навчальних закладів, які вже мають одну вищу юридичну освіту.

3. Полірольова професійна зорієнтованість майбутніх юристів може бути забезпечена лише за умови впровадження тренінгових технологій та інших інтерактивних методів навчання, узгодження їх із діяльністю юридичних клінік як форми практичної підготовки майбутніх правознавців, організації науково-методичних комплексів, які б об'єднували всі етапи практично-зорієнтованої психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів.

4. Отримані результати дають підставу для використання методу ретроспекції в подальшому вирішенні теоретико-прикладних проблем підготовки майбутніх юристів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Пелипчук С.М.* Педагогічні умови формування суб'єктності майбутніх юристів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін / С.М. Пелипчук. – Київ, 2007. – 23 с.
2. *Юхновець Г.О.* Навчально-методичні матеріали з дисципліни "Юридична психологія" / Юхновець Г.О., Казміренко Л.І., Александров Д.О. – К. : Київський нац. університет внутрішніх справ, 2006. – 72 с.
3. *Озерський І.В.* Навчально-методичний комплекс з дисципліни "Психологія прокурорської діяльності" / І.В. Озерський. – К. : ІПК Нац. академ. прокуратури України, 2007. – 51с.
4. *Мороховська Н.С.* Навчально-методичний комплекс з курсу "Професійна етика прокурорської діяльності" / Н.С. Мороховська. – К.: ІПК Академії прокуратури України, 2006. – 48 с.
5. *Мороховська Н.С.* Навчально-методичний комплекс з курсу "Еристика" / Н.С. Мороховська. – К.: ІПК Академії прокуратури України, 2006. – 65 с.
6. Програма навчальної дисципліни "Психологія (загальна та юридична)" / [уклад.: В.А. Журавель, В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. – 15 с.
7. Програма навчальної дисципліни "Психологія судової діяльності" / [уклад. : В.Ю. Шепітько, Г.О. Чорний]. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. – 7 с.
8. *Паньков А.І.* Юридична психологія: робоча навчальна програма Одеська національної юридичної академії / А.І. Паньков. – Одеса, 2008. – 43 с.
9. *Малишева К.О.* Юридична психологія: програма курсу для студентів Київського університету права / К.О. Малишева. – К.: Вид-во Київського ун-тету права, 2000. – 24 с.

Подано до редакції 10.11.09

РЕЗЮМЕ

У статті проаналізовано стан психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів на матеріалі провідних профільних вищих навчальних закладів України.

Ключові слова: зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів, вища школа.

Е.М. Котикова

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ В ПРОФИЛЬНЫХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

РЕЗЮМЕ

В статье проанализировано состояние психолого-педагогической подготовки будущих юристов на материале ведущих

профильных высших учебных заведений Украины.

Ключевые слова: содержание психолого-педагогической подготовки, высшая школа.

O.M. Kotykova

**ANALYSIS OF THE STATE OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL TRAINING OF FUTURE LAWYERS
IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS**

SUMMARY

The article analyses the state of psychological and pedagogical training of future lawyers on the basis of investigation of leading Ukrainian higher educational establishments.

Keywords: contents of psychological and pedagogical training, higher school.
